1/2017. Büntető jogegységi határozat

a 2/2016. Büntető jogegységi határozat hatályon kívül helyezéséről[1]

A Kúria Büntető Kollégiuma mint Büntető Jogegységi Tanács a Kúria Büntető Kollégiumának vezetője által indítványozott jogegységi eljárásban Budapesten, a 2017. év október hó 9. napján tartott ülésen meghozta a következő

jogegységi határozatot:

A jogegységi tanács a Kúria 2/2016. BJE számú jogegységi határozatát hatályon kívül helyezi.

Indokolás

I.

A Kúria Büntető Kollégiumának vezetője a 2017. szeptember 13-án kelt jogegységi indítványában a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Bszi.) 33. § (1) bekezdés *a)* pontjában megállapított jogkörével élve a Bszi. 32. § (1) bekezdés *a)* pontja alapján, jogegységi határozat hatályon kívül helyezése céljából jogegységi eljárás lefolytatását és jogegységi határozat meghozatalát indítványozta. Álláspontja szerint a Kúria 2/2016. Büntető jogegységi határozat hatályon kívül helyezése szükséges, mert az Alkotmánybíróság 19/2017. (VII. 18.) AB határozata „megállapítja, hogy a tizenkettedik életévet be nem töltött személy sérelmére elkövetett szexuális erőszak értelmezéséről szóló 2/2016. Büntető jogegységi határozat alaptörvény-ellenes, ezért a jogegységi határozatot 2017. október 31. napjával megsemmisíti”.

Az indítványozó hivatkozott továbbá az alkotmánybírósági határozat indokolásának következő megállapításaira.

– Jelen esetben a büntető jogegységi határozat átvette a törvényhozó hatalom jogkörét akkor, amikor a Btk. 197. § (2) bekezdésében szabályozott, kényszerítés nélkül elkövetett cselekményt is a kényszerítés, azaz a Btk. 197. § (1) bekezdés *a)* pontjának hatálya alá vonta annak érdekében, hogy egy meghatározott minősítő körülmény (a hozzátartozója vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése, illetve egyéb módon a hatalma vagy befolyása alatt álló sértett sérelmére történő elkövetés) fennállása esetén a cselekményt a bíróságok minősített esetként értékeljék [30].

1 Megjelent: Magyar Közlöny 2017/187.

– A BJE határozat meghozatalakor a Kúria túllépte a jogegység biztosítására vonatkozó alaptörvényi felhatalmazás kereteit, ami az Alaptörvény C. cikk (1) bekezdésének sérelmét eredményezte. Az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdésében foglaltak szerint a Kúria biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét, a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz. Az Alkotmánybíróság e hatáskör – és ezáltal az Alaptörvény – védelme érdekében a BJE határozat pro futuro megsemmisítéséről döntött; ily módon kellő időt biztosítva a Kúria számára ahhoz, hogy az alaptörvény-ellenesség konzekvenciáit levonva megtegye a szükséges intézkedéseket az egységes joggyakorlás érdekében [33].

– A Btk. 197. §-ában foglalt, a tizenkettedik év alatti sértettekre vonatkozó szabályozás – jogalkotói döntéstől függő – esetleges jövőbeni módosítása során megfontolhatóak a jogalkalmazói szempontok is [31].

– A Btk. szóban forgó rendelkezésének jogpolitikai döntést követő felülvizsgálata során az Országgyűlésnek nyílik lehetősége arra, hogy a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális cselekményt önállóan kiemelje a jelenlegi keretek közül és külön törvényi tényállásban szabályozza. Ez esetben az alap- és minősített esetek büntetési tételkereteit a törvényhozó az ítélkezési szempontokat is figyelembe véve a jelenleginél is arányosabban határozhatja meg [32].

Mindezek nyomán az indítványozó utalt arra, hogy – amint az alkotmánybírósági határozat indokolásának [31] és [32] bekezdése is tartalmazza – a 2/2016. BJE határozatban foglalt szempontok mint jogalkalmazói szempontok a jogalkotó számára is megfontolást jelenthetnek, és a Btk. esetleges jövőbeni módosítása a 2/2016. BJE határozat által választott megoldásból kiindulva is történhet.

Ehhez képest az indítványozó szerint indokolt, hogy a jogegységi tanács a jogalkotó figyelmét hívja fel a Btk. 197. §-a újraszabályozásának szükségességére.

II.

A Legfőbb Ügyész az 1342/2017/1. számú írásbeli nyilatkozatában azt indítványozta, hogy a Kúria Büntető Jogegységi Tanácsa helyezze hatályon kívül a 2/2016. BJE határozatot, és egyben határozzon akként, hogy a Btk. 197. § (2) bekezdése szerint minősül annak a cselekménye, aki a hozzátartozója vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése, illetve egyéb módon a hatalma vagy befolyása alatt álló, egyben a tizenkettedik életévét be nem töltött személlyel végez vagy végeztet szexuális cselekményt erőszak, élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés, avagy a sértett védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotának felhasználása nélkül [Bszi. 26. § (2) bekezdés].

Álláspontja szerint a hatályos törvényszöveg helyes értelmezésének megállapítása végett jogegységi döntés meghozatala változatlanul indokolt. A 2/2016. BJE határozat alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről szóló 19/2017. (VII. 18.) AB határozat nem változtatott azon a tényen, hogy eltérő jogalkalmazói gyakorlat alakult ki abban a kérdésben, miként minősül annak a cselekménye, aki a hozzátartozója vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése, illetve egyéb módon a hatalma vagy befolyása alatt álló, tizenkettedik életévét be nem töltött személlyel végez vagy végeztet szexuális cselekményt erőszak, élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés, illetve a sértett védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotának felhasználása nélkül.

Hivatkozott arra, hogy az Alkotmánybíróság a 19/2017. (VII. 18.) AB határozatának [33] bekezdésében szintén az ügy érdemében történő új jogegységi határozat meghozatalának szükségességére utalt azzal, hogy azért döntött a büntető jogegységi határozat pro futuro megsemmisítéséről, mert „ily módon a döntés kellő időt biztosít a Kúria számára ahhoz, hogy az alaptörvény-ellenesség konzekvenciáit levonva megtegye a szükséges intézkedéseket az egységes joggyakorlás érdekében”.

Erre tekintettel a joggyakorlat egységének biztosítása végett az elvi kérdés érdemi eldöntését is szükségesnek tartotta, a 2/2016. BJE határozat hatályon kívül helyezésén túl.

A Legfőbb Ügyész hivatkozott arra, hogy a megosztott ítélkezési gyakorlat tárgyát képező cselekmény minősítése körében két álláspont alakult ki.

A 2/2016. BJE határozatban felhívott eltérő határozatok a cselekményt vagy a Btk. 197. § (2) bekezdése vagy a (4) bekezdés *a)* pontja szerint minősítették. Utóbbi, a 2/2016. BJE határozatban elfogadott álláspontot az Alkotmánybíróság nem találta levezethetőnek a tételes anyagi jogi rendelkezésekből. E körben határozatának [24] bekezdésében utalt arra, hogy „a szexuális erőszak bűntette megvalósulhat a Btk. 197. §-a (1) bekezdésének *a)* pontja szerint erőszakkal, illetve kvalifikált fenyegetéssel, vagy *b)* más védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotának felhasználásával, továbbá a (2) bekezdésben foglaltak alapján – kizárólag a tizenkettedik életévét be nem töltött személy esetén – már önmagában a szexuális cselekmény végzésével (végeztetésével). A szexuális erőszak minősített eseteit megállapító (3) és (4) bekezdés – részben közvetlen hivatkozással, részben utaló szabállyal – csak az (1) bekezdésben meghatározott fordulatokra hivatkozik, így a (2) bekezdés szerinti tettesi alapcselekménynek a kontextuális értelmezés szabályainak megtartása mellett – a törvény szövegéből következően nincs minősített esete.”

A Legfőbb Ügyész kifejtette, hogy a 19/2017. (VII. 18.) AB határozatra figyelemmel kizárólag arra vonható következtetés, hogy – a hatályos joganyag alapján – a tizenkettedik életévét be nem töltött személlyel erőszak, kvalifikált fenyegetés, továbbá a védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapot felhasználása nélkül végzett vagy végeztetett szexuális cselekmény minden esetben csak a Btk. 197. § (2) bekezdése szerint minősülhet, függetlenül a sértett és az elkövető között fennálló hozzátartozói vagy speciális függőségi viszonytól.

A Legfőbb Ügyész álláspontja szerint csak az ilyen tartalmú jogegységi határozat meghozatalát követően kerülhet a Kúria abba a helyzetbe, hogy a törvényi tényállás hiányosságaival kapcsolatos esetleges aggályai miatt a jogalkotó figyelmét felhívja a Btk. 197. §-a újraszabályozásának szükségességére.

III.

A Kúria Büntető Kollégiuma az ügyben – a Be. 439. § (1) bekezdése értelmében – a Bszi. 34. § (4) bekezdése alapján eljárva, a 37. § (1) bekezdés szerint ülést tartott, melyen az indítványozó az indítványában, a Legfőbb Ügyész képviselője pedig az írásbeli nyilatkozatban foglaltakkal egyezően szólalt fel.

IV.

A jogegységi indítvány alapos.

1. Az indítvány alapján a jogegységi eljárás lefolytatásának minden törvényi feltétele adott. Az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdése szerint a Kúria biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét, a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz [ezzel egyezően rendelkezik a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Bszi.) 24. § (1) bekezdés *c)* pontja].

Jogegységi igény érvényesítése valamely elvi kérdésben követendő jogi álláspont kialakítását célozza.

A Bszi. meghatározza, hogy mi lehet jogegységi igény tárgya [32. § (1) bekezdés], ki jogosult azt érvényesíteni [33. § (1) bekezdés], és rendelkezik a jogegységi tanács összetételéről, döntési jogköréről, határozathozataláról (34–35. §, 39–40. §).

A Bszi. 33. § (1) bekezdés *a)* pontja szerint jogegységi eljárást kell lefolytatni, ha azt a Kúria elnöke, vagy kollégiumvezetője, illetve helyetteseik, valamint az ítélőtábla elnöke indítványozza.

A Bszi. 32. § (1) bekezdés *a)* pontja alapján jogegységi eljárásnak van helye, ekként jogegységi igényt jelent, ha a joggyakorlat továbbfejlesztése vagy az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében elvi kérdésben jogegységi határozat meghozatala, korábban meghozott jogegységi határozat megváltoztatása vagy hatályon kívül helyezése szükséges.

A Bszi. 34. § (1) bekezdés zárómondata szerint a jogegységi tanács az elnökből és további 4 tagból áll; a (4) bekezdése szerint pedig a jogegységi tanács a Kúria teljes kollégiuma, ha a jogegységi eljárás célja korábban meghozott jogegységi határozat megváltoztatása vagy hatályon kívül helyezése vagy a joggyakorlat továbbfejlesztése érdekében szükséges elvi kérdés eldöntése. A Bszi. 34. § (5) bekezdése szerint ha a jogegységi tanács a Kúria teljes kollégiuma, akkor a jogegységi tanács elnöke a Kúria elnöke vagy elnökhelyettese.

2. A Bszi. 32. § (1) bekezdés *a)* pontja alapján a jogegységi határozat meghozatala, megváltoztatása, hatályon kívül helyezése – mint a jogegységi tanács döntési jogköre – egyaránt valamely jogegységi igény érvényre jutását szolgálja.

Jelen jogegységi indítvány tárgya, illetve a jogegységi eljárás célja korábban meghozott jogegységi határozat hatályon kívül helyezésének szükségessége [Bszi. 32. § (1) bekezdés *a)* pont, 34. § (4) bekezdés *a)* pont].

Sajátos eset, amikor a korábban meghozott jogegységi határozat hatályon kívül helyezése iránti indítvány anélkül képezi jogegységi eljárás alapját, hogy a jogegységi tanács egyidejűleg érdemben döntene (dönthetne) a fennálló jogegységi kérdésben. Jelen esetben erről van szó.

3. A Kúria 2/2016. BJE határozata a következőt mondta ki.

„A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 197. § (1) bekezdésébe ütközik és a (2) bekezdésre figyelemmel a (4) bekezdés *a)* pontja szerint minősül a tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett szexuális erőszak bűntette, ha a cselekmény sértettje az elkövető hozzátartozója, vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése, illetve egyéb módon a hatalma vagy befolyása alatt áll, függetlenül attól, hogy azt kényszerítéssel valósította-e meg.”

Az Alkotmánybíróság 19/2017. (VII. 18.) AB határozata a következőképpen rendelkezett.

„Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a tizenkettedik életévet be nem töltött személy sérelmére elkövetett szexuális erőszak értelmezéséről szóló 2/2016. Büntető jogegységi határozat alaptörvény-ellenes, ezért a jogegységi határozatot 2017. október 31. napjával megsemmisíti.”

4. A Kúria 2/2016. BJE határozata (Magyar Közlöny 2016/169) elvi kérdésben az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében hozott jogegységi határozat. Ezt az Alkotmánybíróság 19/2017. (VII. 18.) AB határozata – alaptörvény-ellenesség címén – megsemmisítette.

Az Alkotmánybíróság határozata – értelemszerűen – nem jelenti, hogy a megsemmisített jogegységi határozatban alaposnak tartott jogegységi igény alaptalanná vált, illetve megszűnt. A Kúriának viszont – jogalkotói jogosítványok hiányában – nincs módja érdemben újabb jogegységi eljárást folytatni és érdemben dönteni a jogegységi igényről.

5. Az Alkotmánybíróság határozata azt jelenti, hogy a Kúria 2/2016. BJE határozata általi jogértelmezés – az AB határozat rendelkezése szerint – nem követendő. Utóbbival a Bszi. 42. § (3) bekezdés zárómondata áll összhangban, melynek értelmében a hatályon kívül helyezett jogegységi határozat a hatályon kívül helyező határozat közzététele időpontjától nem alkalmazható.

6. A 19/2017. (VII. 18.) AB határozat indokolása szerint az Alkotmánybíróság álláspontja a következő: „szexuális erőszak bűntette megvalósulhat a Btk. 197. § (1) bekezdés *a)* pontja szerint erőszakkal, illetve kvalifikált fenyegetéssel, vagy *b)* más védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotának felhasználásával, továbbá a (2) bekezdésben foglaltak alapján – kizárólag a tizenkettedik életévét be nem töltött személy esetén – már önmagában a szexuális cselekmény végzésével (végeztetésével). A szexuális erőszak minősített eseteit megállapító (3) és (4) bekezdés – részben közvetlen hivatkozással, részben utaló szabállyal – csak az (1) bekezdésben meghatározott fordulatokra hivatkozik, így a (2) bekezdés szerinti tettesi alapcselekménynek a kontextuális értelmezés szabályainak megtartása mellett a törvény szövegéből következően nincs minősített esete. Annak megállapítása pedig, hogy a konkrét esetben megvalósult-e az erőszak, illetve a kvalifikált fenyegetés, mindenkor az ügyben eljáró bíróság mérlegelését igényli.” [24].

7. Ugyanakkor – amint azt az Alkotmánybíróság határozatának indokolása is tartalmazza – a Btk. érintett rendelkezésének esetleges jövőbeni módosítása indokolt lehet, és ennek tapasztalati alapját képezheti a megsemmisített jogegységi határozatban a jogegységi igény alapján kifejtett álláspont.

Ehhez fűződően a jogegységi tanács megjegyzi, hogy különösebb magyarázatot, alátámasztást, illetve megokolást nem igénylő, magától értetődő, hogy a jogrendszer (így minden egyes jogág) mindenkoron eltérő elvárást fogalmaz meg az életkorban gyökerező tulajdonság, élethelyzet nyomán. E körben alapvető a gyermekkorú személy általánostól eltérő megítélése, így különösen büntetőtörvény esetében az elkövetői és sértetti alanyiság kapcsán egyaránt. E különbségtétel mibenléte nem, csupán a mikéntje szakmai kérdés, így az nem mellőzhető szempont, a jogalkalmazás részéről pedig nem hagyható figyelmen kívül. [Minderről részletesen számot adott a 2012. évi C. törvény (Btk.) a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekményekről szóló XIX. Fejezetéhez és azon belül az egyes §-okhoz fűzött részletes indokolás is.]

V.

Ekként a Kúria Büntető Kollégiuma mint Büntető Jogegységi Tanács a Bszi. 40. § (1) és (2) bekezdése alapján a jogegységi indítványnak helyt adott, és a Bszi. 34. § (4) bekezdés *a)* pontja szerint a korábban meghozott jogegységi határozatot hatályon kívül helyezte.

Egyben indokoltnak tartja a 19/2017. (VII. 18.) AB határozattal megsemmisített 2/2016. BJE határozatban kifejtettek jogalkotó általi megfontolását és a Büntető Törvénykönyv 197. §-ába ütköző szexuális erőszak bűncselekménye törvényi tényállásának újraszabályozását.

A jogegységi határozatot a Bszi. 42. § (1) és (2) bekezdése alapján a Magyar Közlönyben, a központi honlapon és a Kúria honlapján közzéteszi.

Budapest, 2017. október 9.

Dr. Darák Péter s. k.,
a jogegységi tanács elnöke

Dr. Márki Zoltán s. k.,
előadó bíró

Dr. Bartkó Levente s. k.,
bíró

Dr. Csák Zsolt s. k.,
bíró

Dr. Domonyai Alexa s. k.,
bíró

Dr. Elek Balázs s. k.,
bíró

Dr. Feleky István s. k.,
bíró

Dr. Hegedűs István s. k.,
bíró

Dr. Katona Sándor s. k.,
bíró

Dr. Kónya István s. k.,
bíró

Dr. Krecsik Eldoróda s. k.,
bíró

Dr. Krémer László s. k.,
bíró

Dr. Mészár Róza s. k.,
bíró

Molnár Ferencné dr. s. k.,
bíró

Dr. Molnár Gábor Miklós s. k.,
bíró

Dr. Sebe Mária s. k.,
bíró

Dr. Somogyi Gábor s. k.,
bíró

Dr. Soós László s. k.,
bíró

Dr. Székely Ákos s. k.,
bíró

Dr. Ujvári Ákos s. k.,
bíró

Dr. Vaskuti András s. k.,
bíró

a jogegységi tanács tagjai

TARTALOMJEGYZÉK

1/2017. Büntető jogegységi határozat ---- 1
a 2/2016. Büntető jogegységi határozat hatályon kívül helyezéséről ---- 1
Indokolás ---- 1
I. ---- 1
II. ---- 2
III. ---- 3
IV. ---- 3
V. ---- 5